

Епос про Гільгамеша

Харків
«ФОЛІО»
2024

В ПЕРЕДВІЧНІ ДНІ, В БЕЗКОНЕЧНІ ДНІ...

В передвічні дні, в безконечні дні,
В передвічні ночі, в безконечні ночі,
В передвічні роки, в безконечні роки,
В ті колишні часи, коли все насущне в сяйві з'явилося,
ось коли,
5 В ті колишні часи, коли все насущне ніжно вимовилось,
ось коли,
Коли в оселях Країни хліб їсти стали, ось коли,
Коли в печах Країни плавильні тиглі робити стали,
ось коли,
Коли небеса від землі відступилися, ось коли,
Коли земля від небес відійшла, ось коли,
10 Коли людське ім'я встановилося, ось коли,
Коли Ан собі небо забрав, ось коли,
А Ёнліль собі землю взяв, ось коли,
Коли Ерешкігаль шлюбним дарунком світу підземному
подарували, ось коли

Коли в плавання вирушив він, коли в плавання
вирушив він, ось коли,

15 Коли Батько світом підземним поплив, ось коли,
Коли Ёнкі світом підземним поплив, ось коли, —
Кидаються Малі до володаря,
Линуть Великі до Енкі,
Ці Малі — камені руки,
20 Ці Великі — то камені, від яких танцюють тростини.

Навколо кіля човна Енкі
Вони розсипаються, мов черепахи,
Перед носом човна владаревого
Вода, наче вовк, усе пожирає,

25 За кормою човна Енкі
Вода, наче лев, лютує, —
Тоді, в ті дні, древо, єдине древо, хулуппу-древу,
На березі Євфрата чистого посаджене,
Води Євфрата п'є воно, —

30 Вітер південний налітає щосили, корені вириває,
віття його ламає,

Євфрат водою його збиває.

Жінка, словам Ана покірна, йде,

Словам Енліля покірна, йде,

Древо рукою своєю бере, до Урука приносить.

35 У квітучий сад Інанні його несе.

Жінка рук не покладає, древо плекає,

Жінка очей не зводить, рук не покладає, древо плекає.

«Коли ж буде престол чудовний, щоб я сіла?» — питає.

«Коли ж буде ложе чудовне, щоб я лягла?» — питає.

40 П'ять років минуло, десять років минуло.

Виросло древо, кору його не розколоти.

У корінні його змія, що не знав закляття, зробила

кубло.

У вітті його Анзуд-птаха вивів пташеня.

Посередині Ліліт-діва спорудила собі житло.

45 Діва білозуба, серце безтурботне.

Світла Інанна, як вона гірко плаче!

На світанні, коли небосхил засяяв,
Коли на світанні загомоніли птахи,
Ўту з опочивальні вийшов.

50 Сестра його, світла Інанна,
До Уту-героя волає:
«Брате мій, у ті передвічні дні, коли судилися судьби,
Коли над Країною пролився достаток,
Коли Ан собі небо забрав, ось коли,

55 А Му́лліль собі землю взяв, ось коли,
Коли Гаша́нгаль шлюбним дарунком у Кур підземний
подарували, ось коли
Коли в плавання вирушив він, коли в плавання
вирушив він, ось коли,
Коли Батько у Кур підземний поплив, ось коли,
Коли Ама́нкі у Кур підземний поплив, ось коли, —

60 Кидаються Малі до володаря,
Линуть Великі до Аманкі,
Ці Малі — камені руки,
Ці Великі — то камені, від яких танцюють тростини.
Навколо кіля човна Аманкі

65 Вони розсипаються, мов черепахи,
Перед носом човна владаревого
Вода, наче вовк, усе пожирає,
За кормою човна Аманкі
Вода, наче лев, лютує, —

70 Тоді, в ті дні, деревце, єдине деревце, хулуппу-деревце,
На березі Євфрата чистого посаджене,
Води Євфрата п'є воно, —
Вітер південний налітає щосили, корені вириває,
віття його ламає,
Євфрат водою його збиває.

75 Жінка, словам Ана покірна, йде,
Словам Мулліля покірна, йде,
Деревце рукою своєю я взяла, в Урук принесла,
В сад квітучий Гашанни його внесла.
Я, жінка, рук не поклала, деревце плекала,

- 80 Я, Гашанна, очей не зводила, рук не покладала,
деревце плекала.
«Коли ж буде престол чудовний, щоб я сіла?» — питала.
«Коли ж буде ложе чудовне, щоб я лягла?» — питала.
П'ять років минуло, десять років минуло.
Виросло деревце, кору його не розколоти.
- 85 У корінні його змія, що не знає закляття, зробила кубло.
У вітті його Анзуд-птах вивів пташеня.
Посередині Ліліт-діва спорудила собі житло.
Діва білозуба, серце безтурботне».
Світла Інанна, як вона гірко плаче!
- 90 Брат її, герой Уту, на ці слова її не озвався.
На світанні, коли небосхил засяяв,
Коли на світанні загомоніли птахи,
Уту з опочивальні вийшов.
Сестра його, світла Інанна,
- 95 До Гільгамеша могутнього волає:
«Брате мій, у ті передвічні дні, коли судилися судьби,
Коли над Країною пролився достаток,
Коли Ан собі небо забрав, ось коли,
А Мулліль собі землю взяв, ось коли,
- 100 Коли Гашангаль шлюбним дарунком у Кур підземний
подарували, ось коли,
Коли в плавання вирушив він, коли в плавання
вирушив він, ось коли,
Коли Батько у Кур підземний поплав, ось коли,
Коли Аманкі у Кур підземний поплав, ось коли, —
Кидаються Малі до володаря,
- 105 Линуть Великі до Аманкі,
Ці Малі — камені руки,
Ці Великі — то камені, від яких танцюють тростини.
Навколо кіля човна Аманкі
Вони розсипаються, мов черепахи,
- 110 Перед носом човна владаревого
Вода, наче вовк, усе пожирає,
За кормою човна Аманкі

- Вода, наче лев, лютує, —
Тоді, в ті дні, деревце, єдине деревце, хулуппу-деревце,
115 На березі Євфрата чистого посаджене,
Води Євфрата п'є воно, —
Вітер південний налітає щосили, корені вириває,
віття його ламає,
Євфрат водою його збиває.
Жінка, словам Ана покірна, йде,
120 Словам Мулліля покірна, йде,
Деревце рукою своєю бере, в Урук приносить,
В сад квітучий Гашанни його несе.
Жінка рук не покладає, деревце плекає,
Гашанна очей не зводить, рук не покладає, деревце
плекає.
125 «Коли ж буде престол чудовний, щоб я сіла?» — питає.
«Коли ж буде ложе чудовне, щоб я лягла?» — питає.
П'ять років минуло, десять років минуло.
Виросло деревце, кору його не розколоти.
У корінні його змія, що не знає закляття,
зробила кубло.
130 У вітті його Анзуд-птаха вивів пташеня.
Посередині Ліліт-діва спорудила собі житло.
Діва білозуба, серце безтурботне.
Я, світла Гашанна, як гірко я плачу!»
На слова, що сестра його мовила,
135 Брат її, Гільгамеш могутній, на слова її озвався.
Пояс, що важив п'ятдесят мін, він одяг,
П'ятдесят мін йому — наче тридцять сіклів.
Бронзову сокиру, дорожню свою сокиру,
Сім талантів і сім мін завважки, узяв у руку.
140 У корінні змію, що не знає закляття, убив.
У вітті Анзуд-птаха схопив пташеня своє, полетів у гори.
Посередині Ліліт-діва зруйнувала своє житло,
Зруйнувавши, кинулась утікати.
А дерево — коріння його він зрубав,
віття його він розколов.

- 145 Земляки його, що з ним разом були,
Віття його відтяли, пов'язали, —
Сестрі своїй, чистій Інанні, для престолу віддав,
Для ложа її віддав.
Він же з коріння барабан собі зробив чудесний, П'укку.
- 150 З віття барабанні палички зробив чудесні, Мікку.
Барабан гучний, він барабан на просторі вулиці виносить,
Гучний, голосний, він на широку вулицю його виносить.
Юнаки його міста заграли на барабані.
Вони, діти вдовині, котрі невтомно скачуть:
- 155 «О горло моє, о стегна мої!» — так вони гірко плачуть.
У кого мати є — вона синові харчі приносить,
У кого сестра є — вона братові узливає воду.
Коли ж вечір настав,
Там, де стояв барабан, позначив він місце.
- 160 Він барабан перед собою підняв, заніс його в оселю.
Коли ж ранок настав, там, де місце його він позначив,
там, де вони танцювали,
Від проклять удовиних,
Від зойків маленьких дівчаток: «О Уту!» —
Барабан з паличками барабанними впав до підземного
світу.
- 165 Він намагався, він не дістав їх.
Він руку простягав, він не дістав їх.
Він ногу простягав, він не дістав їх.
Там, перед брамою Ганзіра, перед світом підземним
вони лежать.
- Гільгамеш ронить сльози, позеленів од горя:
- 170 «О мій барабан, о мої палички!
Барабан! Його розкішшю не наситився я,
Його повнозвуччям не натішився я!
Якби ж барабан мій у тесляревому домі ще був!
Тесляреву дружину, як рідну матір, я шанував би!
- 175 Тесляреву дочку, як молодшу сестру, я шанував би!
Мій барабан у підземний світ упав, хто його звідти
дістане?

Мої палички у Ганзір упали, хто їх звідти мені дістане?»
Слуга його Енкїду йому відповідав:
«Пане мій, як ти гірко плачеш! Чого ти смутиш
своє серце?

- 180 Нині я барабан твій з підземного світу тобі поверну,
Твої палички із Ганзіра я воістину тобі дістану!»
Гільгамеш так до Енкїду мовить:
«Якщо нині до підземного світу зійдеш ти,
Пораду тобі я дам, послухай мою пораду,
185 До слів, що тобі я мовлю, зверни свій розум!
В одіж світлу ти не вбирайся —
Вони тебе матимуть за духа-блукальця.
Оливою свіжою ти не намащуйся —
На пахтіння її вони до тебе зберуться.
- 190 Брати в Кур списа ти не повинен —
Ті, що списом убиті, тебе обступлять,
Жезла кизилового не бери в свою руку —
Духи мертвих тебе неодмінно вхоплять.
Взуття не надівай на ноги —
- 195 У підземному світі не можна тобі шуміти.
Не цілуй дружину, яку ти любиш,
Не бий дружину, яку не любиш.
Не цілуй дитину, яку ти любиш,
Не бий дитину, яку не любиш.
- 200 Волання підземного світу тебе здолають.
У тієї, котра лежить, у тієї, котра лежить,
У матері бога, Ніназу, у тієї, котра лежить,
Її стегна прекрасні вбранням не вкриті,
Її світлі груди льоном не вкриті,
- 205 Її голос, як чиста мідь, бринить,
Волосся вона куйовдить, немов солому».
Енкїду слів свого пана не слухав.
В одіж світлу він убрався —
Вони його мали за духа-блукальця.
- 210 Оливою свіжою з кам'яної посудини він намастився —
На пахтіння її вони до нього зібрались.

- Списа в підземний світ він кинув —
Ті, що списом убиті, його обступають.
Жезл кизиловий він бере в свою руку —
- 215 Духи мертвих його хапають.
Взуття на ноги він надіває —
Тріщини робить у підземному світі.
Цілує дружину, яку він любить.
Б'є дружину, яку не любить.
- 220 Цілує дитину, яку він любить.
Б'є дитину, яку не любить.
Волення підземного світу його долає.
У тієї, котра лежить, у тієї, котра лежить,
У матері бога, Ніназу, у тієї, котра лежить,
- 225 Її плечі світлі вбранням не вкриті,
Її груди світлі — мов для пахоців чаші.
Коли Енкіду з підземного світу схотів піднятися,
Намтар його не вхопив, Азаг його не вхопив,
Земля його вхопила.
- Нергала страж нещадний його не вхопив,
Земля його вхопила.
- 230 На полі битви мужів він не впав, Земля його вхопила.
Гільгамеш могутній, син Нінсун,
До Енліля, у храм Екур іде самотою,
Перед Енлілем він ридає:
«Батьку Енліль, мій барабан у підземний світ упав,
- 235 Мої палички у Ганзір упали.
Енкіду спустився їх повернути,
підземний світ його вхопив.
Намтар його не вхопив, Азаг його не вхопив,
підземний світ його вхопив,
Нергала страж нещадний його не вхопив,
підземний світ його вхопив.
На полі битви мужів він не впав,
підземний світ його вхопив».
- 240 Батьку Енліль на слова його не озвався, і в Ереду він іде,
До Енкі, у храм Ереду іде самотою,

Перед Енкі він ридає:

«Батьку Енкі, мій барабан у підземний світ упав,
Мої палички у Ганзір упали.

245 Енкіду спустився їх повернути,

підземний світ його захопив.

Намтар його не захопив, Азаг його не захопив,

підземний світ його захопив.

Нергала страж нещадний його не захопив,

підземний світ його захопив.

На полі битви мужів він не впав,

підземний світ його захопив».

Батько Енкі на слова його озвався.

250 До могутнього Уту-героя, рожденного сина Нінгаль,

звернувся:

«Ану ж бо, діру підземного світу відкрий!

Слугу його з підземного світу до нього підніми!»

Він діру підземного світу відкрив.

Поривом вітру слуга його з підземного світу піднявся.

255 Обіймаються, цілуються.

Зітхають, ведуть розмову.

«Чи ти бачив закони підземного світу?»

«Не скажу тобі, друже мій, не скажу!

Якби я сказав тобі про закони підземного світу,

260 Сів би ти і заплакав!» — «Нехай сяду я і заплачу!»

«Тіло моє, що його ти торкався, втішав своє серце,

Мов ганчір'я старе, сповнилося червою,

Мов розколина, воно повне праху».

«О горе, — вигукнув він і сів на землю. —

265 Того, хто одного сина має, бачив ти?» — «Бачив». —

«Як йому там?»

«Він перед кілком, у стіну забитим, гірко ридає».

«Того, хто двох синів має, бачив ти?» — «Бачив». —

«Як йому там?»

«На двох цеглинах сидить, хліба він заживає».

«Того, хто трьох синів має, бачив ти?» — «Бачив». —

«Як йому там?»

ЗМІСТ

ШУМЕР

В передвічні дні, в безконечні дні... ..	5
Посли аги... ..	16
Жрець до гори безсмертного... ..	20

ВАВИЛОН

Про того, хто бачив усе... <i>Епос про Гільгамеша</i>	31
Примітки. <i>Валерій Храновський</i>	96